

Ezek az elemek alkalmasak arra, hogy a fiatalokban kialakulhasson az a lelkület, amely lehetővé teszi a „megtérést” abban a pillanatban, amikor eljött az órája: Krisztus újból megragadta őket. Csak a közösségi környezet mutathatja meg nekik az egész hívő nép géniuszát, beleértve ennek tetteit, kereséseit és egész történelmét, s egyszersmind képesítheti őket arra, hogy megtalálják helyüket az életben, állandóan kiértékelve saját fejlődésüket.

Bárcsak a tanúság mellett szavatolnának az említett példák: a katekézis valóban a „megtérés” kiváltságos helye lehet a mai gyermekek, serdülők és felnőttek számára.

Forrás: Lumen Vitae, 1987/2

Dicenti Gyula

NEVELŐ — DIPLOMA NÉLKÜL

Élete nem úgy indult, mint aki nevelőnek készül. Mikor már tanulhatott, minden álma az volt, hogy orvos legyen. Lassan ébredt rá arra, hogy „a nevelés művészet; végeredményben tehát épp oly kevésbé tananyag mint a türelem és a hit vagy a képesség: élményből, tapasztalatból, a valóság átgondolásából és kiértékeléséből alakul ki” (I, 50. o.).*

Minndháromból bőségesen részesült.

Élményvilágára kitörölhetetlenül rányomta bélyegét a gyermekkor. Édesapja kies hegyi falucskában küzdött a felcseperedő gyerekserg mindennapi betevő falatjáért. A köves talaj amúgy is sovány adományát — egyik évben a vetőmagot is — a fagy, máskor a nyirkos nyár vagy a lavinák tizedelték meg. De a kevés beszédű, bölcs és mélyen hívő parasztember életkedve és reménye töretlenül sarjadt újra évről-évre.

„Anyám kilencedik gyermekének szülése után súlyos beteg lett. Néhány órával halála előtt ágyához vezettek testvéreimmel együtt. Apánk vele volt, de hamarosan kiment: nem akarta, hogy sírni lássuk. Nagyobb testvéreim is sírtak, mi kicsinyek nem tudtuk, mi a halál. ‚Gyerekek, legyetek jók!‘ — mondotta anyám. Majd a betegápoló egymás után az ajtóhoz vezetett minket gyermekeket. Többé nem láttam anyámat. Emlékezetemben azonban örökre él. . . . Olyan korban éltem lelki közösségben édesanyámmal, amelyben

* Hermann Gmeiner életéről három könyv jelent meg: I. **Hermann Gmeiner: Eindrücke, Gedanken, Bekenntnisse.** SOS-Kinderdorf-Verlag, Innsbruck-München, 1980⁴, 108 o. II. **Hansheinz Reinprecht: Abenteuer Nächstenliebe.** Die Geschichte Hermann Gmeiners und der SOS-Kinderdörfer. Österreichischer Bundesverlag, Wien, 1984, 470 o. III. **Hansheinz Reinprecht: Das war Hermann Gmeiner.** Eine Würdigung. Österreichischer Bundesverlag, Wien, 1986, 40 o.

az anya s gyermeke között a szó még csak lassanként válik a megértés esz-közévé. Talán emiatt van az, hogy emlékezetemben olyan asszony maradt fenn, aki tekintetével közli magát, s nem a szavaival. Arckifejezése dicsért, büntetett és szeretett. Szeme mindig gondosan és aggódva pihent rajtunk, ez volt leghatékonyabb nevelő eszköze. Az öt éves gyermek látószögén keresztül rögzítve él bennem anyám, s számomra soha sem öregedett meg. Kapcsolatunkban nem történt változás, s nem tudhatom, ennek következtében esetleg milyen élményekből maradtam ki. Viszont nagyon jól tudom, mit jelent egy édesanya egy öt éves gyermeknek: mindent a világon. Ott áll élete kezdetén... Tudom és érzem, milyen annak a gyermeknek a lelki világa, aki elvesztette anyját... Évekkel később megállapíthattam, hogy tulajdonképpen anyám halála készített föl életfeladatomra, az SOS Gyermekfalvak alapítására" (I. 5—9).

Idősebb testvérei meggyőzték apjukat, ne házasodjék újra. A 16 éves nővére, Elza pótolja az anyai meleget a kicsinyek felé. Hermann hamarosan segít a gazdaságban: tehenet őriz, szénát gyűjt stb. Az iskola, a könyvek azonban fölfedeztetik vele, hogy faluja szűk határain túl létezik egy másik világ is. Tudja, hogy az egész családnak áldozatába kerül, de tovább tanul. Sorkosztos diákként indul; a kemény munkában megedzett, erős szervezetű fiú jól bírja a gimnáziumot: kiváló sportoló, jó tanuló s főleg elmélyült gondolkodó. Bár kisvárosban (Feldkirchen) tanul, el-eltöpreng a tanultakon. Éles szemmel figyeli új környezetét, s csodálkozik, milyen természetes könnyedséggel (vagy könnyelműséggel?) nézik az életet diáktársai, észre sem veszik az árnyoldalait, amiket igyekeznek is felejteni, ha csak lehet. Hermann belső erő kényszeríti arra, hogy szembenézzen azzal, ami körülötte történik. Néha maga is nehéznek tartja ezt az utat, de kikerülhetetlennek. Ahogy később írta: a dolgok és események átgondolásának és kiértékelésének az igénye megőrizte a fiatalság felületes szórakozásaitól, s ugyanakkor egész életén keresztül bensőséges és meggyőződéses katolikus maradt.

A háború borzalmai s azt követő nyomor nemegyszer okozott álmatlan éjszakát neki. Nem tudott belenyugodni, hogy „ez már így van, nem csinálhatunk semmit”.

1946-ban teljes lendülettel vetette bele magát egyetemi tanulmányába, hiszen megígérte apjának, hogy minél előbb megszerzi az orvosi oklevelet. Magánórákkal szerezte meg a legszükségesebbeket, vita és beszélgető társa pedig főleg Simon Mayr, innsbrucki káplán volt. De legtöbbször magában forrongott, küszködött. Tanárainak feltűnt kivételes tehetsége. Burkhard Breitter professzor meg is jegyezte egyik előadásán: „Egyelőre úgy látom, önök közül csak Gmeiner hallgató úrnak van igazi érzéke a klinikai munkához.” Minden nyílegyenesen haladt tehát előre, amikor élete színterén megjelent Hansl, Jancsika.

1947, ködös téli este. Gmeiner éppen hazafelé tart, hogy bérelt csöpp szobájában órákat adjon magántanítványainak. Ócska katonaköpenybe burkolt

emberke szólította meg az utcán: „Szaharin?” „Nem, nincs pénzem” — felelte. De mielőtt a gyermek tovább állt volna, megkérdezte: „Hány éves vagy?” A gyermek remegett a hidegben. „Miért nem mész haza, kutya rossz idő van?” „Oda nem mehetek” — hangzott a válasz. „Hát akkor gyere be hozzám, kapsz egy forró teát.” Az ő szobája szintén fűtetlen volt, de a meleg ital és a meleg szív megoldották a 12 éves fiú nyelvét. Apjára alig emlékszik, elvitték katonának, pedig micsoda boldogság volt az a pár nap is, amikor szabadságra hazajöhetett. A háború végén azonban eltűnt. Anyjával él a szomszédoktól kapott szobában, mert lakásukat bombatalálat érte. A sok gond miatt anyja egyre idegesebb lett. Éjszakánként haza sem jött mindig, majd idegen férfiakat hozott szobájukba. Közülük egy most ott is lakik, s azt állítja, hogy ő Hansl apja. „De amikor én megmondtam, hogy ő nem az én apám, pofon vágott. Sokszor megvernek, mert az anyám és ez az ember úgy érzik, hogy útjukban vagyok.” — „S honnét szerezted a szaharint?” Hansl nehezen nyögte ki, hogy a gazdasszonyuktól csente el, aki „feketéző”. „Ma nyitva felejtette szobája ajtaját, s elvettem a szaharint, mert meleg levest akartam vásárolni magamnak. De eddig még nem sikerült egyetlen darabot sem eladni.”

A magánórákból aznap este nem lett semmi. Másnap Gmeiner a káplánnal vitatta meg Hansl esetét. Megegyeztek, hogy ha nem is tudnak tökéletes megoldást találni erre s hasonló esetekre, legalább pár órára otthont teremtenek ezeknek a magukra maradt, csatangoló gyerekeknek. A káplán megkérte Hermannt, gyűjtse össze a fiúkat, akiket csak tud. Elsőnek a plébánia pincehelyiségét bocsátotta rendelkezésükre. A csupasz falakon, pár széken s egy vas-kályhán kívül alig volt benne valami. Gmeiner házról-házra járt, s kérte a szülöket, engedjék el gyermekeiket a plébánia ifjúsági csoportjába. Volt, ahol meg sem hallgatták, volt, aki durván kifakadt Isten ellen, „aki nem hozta vissza a háborúból a gyerek apját, bár hívő katolikus az egész család...” Tizenhatan mégis összejöttek. Köztük Fritz, aki már azelőtt is részt vett a plébánia ifjúsági megmozdulásaiban. Ő volt az egyetlen, aki rendezett családi körülmények között nőtt fel, s 17 évesen gimnáziumba járt. Ő lett Hermann jobbkeze. Az első összejövetelre nagyobb izgalommal készült, mint vizsgáira. Nem volt tapasztalata, nem tudta, hogyan foglalkoztassa őket. Megkönnyebbülve látta, hogy a gyermekek maguk találják ki mókákat, játékokat, s annyira jól érezték magukat, hogy gondosan elkészített „beszédét” nem is tudta elmondani. Kezdte felfedezni, hogy ha szeretettel és bizalommal fogadja a gyermekeket, azok továbbsgúgározzák ezt a szellemet.

Egyik nap váratlanul megjelent Hansl édesapja. Megtörten, rongyosan de reménykedve, hogy viszontlátja feleségét és kisfiát. Könnyű elképzelni indulatát, amikor az állapotos asszonyt egy másik férfival találta. Amikor elvezették a rendőrök, kisfiát alig tudták leválasztani karjáról: teljes erejéből kapaszkodott apjába, amíg azt a rendőrök be nem tuszkolták a rabszállító kocsiba. Mikor elhajtottak, Hansl akkor vette észre, hogy kezében szorongatja édesapja katonatáskáját.

Hová menjen? Gmeiner az egyetemen volt, de a gazdasszonya beengedte a fiút, mert már ismerte látásból. Amikor Hermann hazatért, meglepődve látta Hansl az ágyán. Mélyen aludt, de hiába ébresztgette, nem kelt fel. Gyógyszeres dobozokat talált az asztalon. Rohant a gyerekekkel a kórházba. Gyomormosás. „Hogy történhet ilyesmi egy 13 éves gyerekkel” — dűnyögte az ügyletes orvos. Gmeiner az egész éjszakát Hansl ágya mellett töltötte, s reggel már mosolyogva tekintett a bánatos és fáradt gyermekszemekre: megmentették! Hansl amikor apja tarisznyáját kibontotta, megtalálta az orvosságokat. Annyira elhagyatottnak érezte magát, hogy bevett azokból amennyit csak tudott.

A kórházból hazatérve gazdasszonya azzal fogadta Gmeiner, hogy már nem bírja a sok zaklatást: gyerekek mászkálnak ide-oda, rendőrség jár a házba, öngyilkossági kísérlet is történt... „Gmeiner úr, keressen más lakást magának!” „Igaza van” — felelte. S mialatt megborotválkozott, azt az ösztönzést érezte, amely a harctéren is teljes biztonsággal és erővel töltötte el. — A napnak volt még egy meglepetése. Kissé megkétszerezte ért az előadóterembe, kollégái már mind ott szorongtak. Breitner professzor még nem jött be. Mivel Gmeiner látta, hogy a felső bejáró közelében nincs ülőhely, alulról, a tanári bejáró felől lépett be. Kollégái tapssal fogadták. Gmeiner hirtelen ötlettel felment a katedrára, s elmondta, hogy égetően szüksége van egy szobára, mert eddigi lakásából kitétek. „Egyik kollégánknak majd meghív téged”, szólalt meg valaki csaknem egyidőben Breitner professzorral: „A kolléga úr foglalja el helyét a hallgatók között.” — Az előadás végén azonban hívatta a professzor, aki hallotta, hogy Gmeinernek nincs lakása. A tanára unszolására elmesélte az ifjúsági csoport történetét, s válaszolt a saját és a Hansl helyzetét. A professzor kerek perec kijelentette: Gmeiner hagyjon fel az egésszel, mert különben nem lesz belőle tisztességes orvos. — De kire bízta a gyermeket, akinek most már valóban senkije sincs rajta kívül? — A tanár nem tárgyalt: azért hívtam, mert értékelem képességeit, de ne játszon cserkészesdit, az orvosi tanulmányok egész embert kívánnak.

Alig lépett ki a tanár szobájából, egyik kollégája lakáscímet közölt. Gmeiner úgy döntött, hogy pontosan beosztja idejét, s első lesz a tanulás. Félbehagyta a foglalkozást a gyerekek csoportjával. Eredmény: sikerrel tette le az első szigorlatot, s ezzel nyitva állt az út a szorosán vett orvosi tárgyak tanulására. Hansl elhelyezte egy nevelőintézetben, s néha meglátogatta.

A nyár folyamán azonban lelkesen vezette a gyerekek táborozását. Hansl is részt vehetett. A csendes esteiken újra meg újra felmerült a kérdés Gmeinerben: hogyan lehetne megmenteni, miképp lehetne teljesebb emberré formálni ezeket a gyermekeket? Pótolhatók-e a veszteségek? Lassan derengeni kezdett benne a megoldás. Amikor a gyerekek védelmet, meleget, szeretetet tapasztalnak, ők is jók. Amikor mindez hiányzott, a rossz ösztönök törtek fel. Hansl kapcsán tanulmányozta a nevelőintézetek életét is. Találkozott lelkes és önfeláldozó nevelőkkel. De azt is látta, hogy ezekből az intézetekből hiány-

zik az igazi, emberi melegség. Húsz-harminc gyerek egy teremben, ahol naponta három-négy nevelő felügyel . . . Hol marad az alapvető családi és főleg az anyai szeretet? Kikristályosodik benne a meggyőződés, hogy olyan környezetet kell teremteni ezeknek az elhagyott gyermekeknek, amelyek hasonló a családéhoz. Házat kell építeni, ahol egy anya gyűjti maga köré a gyermekeket.

A nyári tábor remekül sikerült. Hansl édesapja kegyelmit kapott s vitte magával a fiát Németországba. Ott talált munkát, jobb lehetőséget új élet kezdésére. A fiú hálás szívvel írta: „Szívbeli köszönet mindenért, Hermann. Mennyit segítettél rajtam! S én semmit sem tudtam adni cserébe!” — „Kis buta — kommentálta Gmeiner a levelet —, te ajándékoztál meg életfeladattal!”

Gmeiner visszatért Innsbruckba, hogy folytassa az egyetemet. Elgondolásait írásba foglalta, remélve, hogy így jobban megértik és elfogadják a felelős személyek. Eléggé ismerte már Pestalozzi művét, informálódott az amerikai „Boys town” szervezetről. Valami hasonlót, s mégis mást látott sorsdöntőnek. A hangsúlyt két alapelve helyezte: szeretet és jószág. Istenhez való viszonyunkból következik — szögezte le Gmeiner —, hogy az emberekkel csak akkor lehetünk helyes kapcsolatban, ha a szeretet képezi az alapot. „Mi az oka annak, hogy mai világunkban a nemes emberré válás messze lemaradt azoktól az elvárásoktól, amelyeket a romok eltakarításakor melengettünk?

Senki sem találja meg a végérvényes feleletet erre a kérdésre. Szerény hozzájárulásra azonban mindegyikünk képes. A magam részéről tapasztalataimat a következő mondatban szeretném összefoglalni: A szeretet fontosabb, mint a (technikai) tökéletesség” (Eindrücke, Gedanken, Bekenntnisse. 84. o.).

Gyakorlati elveit, amelyek megvalósításával boldogabb emberekké nevelheti az elhagyott és árva gyermekeket, négy pontban foglalta össze:

1. A gyermeknek mindenekelőtt édesanyára van szüksége, aki elfogadja őt ahogy van, és rendes emberré neveli.
2. Szüksége van testvérekre, akik körében megtanulja a közösségi életet.
3. Szüksége van egy házra, amely otthona, s ahol menedékre, melegségre talál.
4. Szüksége van a falura, amely híd a nagyvilág felé, ugyanakkor a találkozás és a megértő együttlét tere.

1. Gmeiner egész létével vallotta, hogy a sikeres nevelés bölcsője, melegágya a család. Ott kapja meg a gyermek a biztonságérzetet és az annak kiépüléséhez szükséges meleget, védelmet, indítást és szabadságot. Előadásai-ban s minden tétével hangsúlyozta, sürgette a család fontosságát. Mindent megtett, hogy intézményesen is biztosítsák a családok szilárdságát, fejlesszék nevelő hatékonyságát. Meg volt győződve arról, hogy az árva, elhagyott gyermekek is csak akkor lehetnek boldogok, ha meg tudjuk teremteni számukra a családi légkört. Igen jónak tartotta, ha gyermektelen házaspárok örökbe fogadtak árva vagy elhagyott gyermekeket. Nem szerzett jó tapasztalatokat az ún. „nevelő szülőkkel”, akik állami, szociális vagy jogi szervek kérésére vállalták

a gyerek fölnevelését. Gyakran csak ingyen munkaerőt, cselédet láttak ezek a jövevényben. Ha pedig édes gyermekük is volt, azok rendszerint betolakodónak érezték a nevelt gyermeket. Az ún. ifjúsági menhelyek pedig szinte soha nem voltak képesek még csak megközelítőleg sem biztosítani a családi szellemet, környezetet.

Önkéntes, hajadon vagy özvegy nőket keresett tehát Gmeiner, akik 6—8 gyerek mellett betölthetik az anya szerepét. Eleve tudta, hogy ezt csak pénzért nem lehet vállalni. Ehhez hit, idealizmus, érettség és anyai szeretet kell. De ha ez megvan a gyermek érzi, hogy szeretik, s szomjasan issza magába ezt a légbört. Ez lehet csak az alap a további lépésekhez.

2. A szeretet nem gyengeség, nem önkényesség vagy szabadosság. Kezdetől fogva tisztelni, becsülni kell tehát a másikat, a testvéreket. Három-négy ha ez megvan, a gyermek érzi, hogy szeretik, s szomjasan issza magába ezt retet-közösséget, az új családot. Megdöbbenő, milyen fontos szempontot valószínűleg meg Gmeiner ezzel!

Gyakran megtörtént, hogy 8—10 éves kislányt vagy leánykát hoztak „új családtagként”, aki az első hónapokban vadul támadt mindenkit, vagy szótlanul vonult vissza a szoba sarkába. Érthető, hiszen nem egyszer mondták már neki: „itt lesz az otthonod”, „ennél a bácsinál és néninél fogsz lakni”. De azok nem otthonok voltak: verést, csúfolást kapott, nem egyszer durva erőszak volt az osztályrésze. Mit várhatott tehát legújabb helyén? A jeget gyakran az törte meg, hogy a „család” egyik csöppsége megszerette az új testvért, boldog volt, ha ez etette, sétáltatta. A vadóc gyerek megéreztte, hogy szeretik.

3. Az én házam az én váram! Ez biztosítja a családnak az otthont, a szükséges légbört: összeköt s ugyanakkor elkülönít, megkülönböztet a szomszédoktól. Lehetővé teszi, hogy a család együtt töltheti a napot, az estét, fogadhat látogatókat, imádkozhat. Két-három gyerek lakjon egy-egy szobában, másikban pedig az édesanya. A konyha a ház tűzhelye, ahol a gyermekek mindig megtalálhatják az édesanyát. Ő kapja meg a hónap elején a háztartáshoz szükséges pénzt, s a gyermekek is megtanulják, hogy ezt be kell osztani. Segítenek a bevásárlásban s a nagyobbak a lakás kitarításában. Úgy, mint minden családban otthon.

4. A gyermekek meg kell tanulnia, hogy felkészüljön a nagyobb, a későbbi, a családon kívüli közösség életére. Ehhez az első hidat a falu, a 10—15 „családi ház”, néhány központi épület képezi. De ez nem jelent teljes elkülönülést. Ellenkezőleg: a gyermekek a közeli községi vagy városi iskolába járnak, istentiszteletre, szentmisére pedig ugyancsak a közeli helység templomába. Ne érezzék a különbséget, azt, hogy ők mások mint a környező világ gyermekei. Ha rendkívüli esetben óvodát, iskolát nyitnak vagy templomot építenek az SOS Gyermekfaluban, álljon az nyitva a környék gyermekeinek, lakóinak is.

Gmeinernek keserű csalódást okozott, hogy beadványát figyelemre sem méltatták. Próbálkozott az innsbrucki Caritasnál, a városi szerveknél: siker-

telenül. „Hogy képzeli ez a 28 éves fiatalember, akinek megfelelő képzettsége sincs? A szociális ügyeket mi intézzük! Mi tudjuk, mi kell a gyerekeknek. Nekünk már van tapasztalatunk. Ehhez milliókra van szükség” stb.

Egyesek álmodozónak, mások prófétának tartották. Az egyházi szervek azért odafigyeltek munkájára, és az innsbrucki esperesi hivatal megbízta a kerület ifjúsági csoportjának vezetésével. Bár nagy megterhelést jelentett tanulmányai mellett, vállalta a feladatot. Elgondolása, terve azonban nem hagyta nyugton: meg kell mentenie az elhagyott gyermekeket. Magántársaságot fog tehát alapítani, amelynek tagjai orvosok, gondozónővérek, nevelők lesznek. A társaság nevét is kigondolta: Societas Socialis (Szociális Társaság), amit SOS-nek rövidített. Ezek a betűk a tengeren végveszélybe jutott hajók vészjelzésének (Save Our Souls) nemzetközi rövidítése. „Arva gyermekek segélyegylete” lett az alcím. Egyik ügyvéd barátja elkészítette az egylet jogszabályzatát. 1949 tavaszán megtartották az első közgyűlést, s a nyár folyamán hivatalosan bejegyzett társaság lettek. Alapító tagjait főleg egyetemi hallgató társai köréből toborozta, s az első adomány a saját megtakarított pénze, 600 schilling volt. Hozzájárulási ívek segítségével próbáltak támogatást szerezni. Ha havonta mindenki csak egy schillinget adna, micsoda összeg állna rendelkezésére, hajtogatta Gmeiner. Hát még, ha egy telket is tudna szerezni! Még Fritz Haider is álmodozónak tartotta, mikor közölte vele, hogy írni fog Tirol és Vorarlberg minden polgármesterének, bocsássonak egy telket az SOS Gyermekfalu rendelkezésére. S amit senki nem várt — Gmeineren kívül — bekövetkezett: júliusban Imst városka polgármestere igennel válaszolt. Persze se víz, se villanyvezeték nem volt a domboldalon, de még csak út sem vezetett oda. Gmeiner azonban már semmi sem tarthatta vissza. Imstben fölfedezte egyik katonatársát, aki építész volt. 1949. december 2-án alapköletételt ünnepeltek. Mégis csak ő volt a realista?

Nemhiába hangoztatta: „A gyermekeken nem a szép szavak, hanem a tettek segítenek”. S a másik nagy igazsága: „Ahol gyermekek éheznek, ott kenyérre, nem pedig világmegváltók jámbor mondásaira van szükség”.

Realista volt akkor is, amikor elindult ezen a tövises úton. Legtöbb keserves percét a szociális és társadalmi intézmények okozták. Nem akartak beletnyugodni, hogy a menhelyi nevelésnél eredményesebb módszerek is léteznek, vagy legalábbis megtermékenyíthetik azt. Rémmesébe illő, miképpen próbálták elgáncsolni Gmeineret. Detektíveket küldtek ki, hogy figyeljék magánéletét, a rendőrséggel lepecsételtették a barakkot, ahol munkatársai dolgoztak, s zároltatták folyószámláját. Cikkek jelentek meg ellene az újságokban, de Gmeiner soha sem védekezett, sőt mindig készen állt együttműködni mindenkivel: „Egyetlen egy támadásra sem válaszoltam, az újságcikkek is hidegen hagytak. Nem indítottam pert becsületsértés miatt, soha nem ütöttem vissza, s nem is fogok. Művemért dolgozok; az elhagyott gyermekekért. Ezért harcolok, s vetem be minden energiámat. A támadások nem fognak megtántorítani.” A szeretet fűtötte.

Számtalan kisémbert hamarosan megérezte, hogy önzetlenül dolgozik egy nagyszerű cél megvalósításáért. 1950 elején már ezer személy fizetett tagdíjat, s a lelkes támogatásból egymás után négy házat húztak föl a kapott telken. Az önfeláldozó munkatársak kis csoportja is kezdett kikristályosodni, köztük az első SOS-édesanyák. Gmeiner maga sem tudta, kik lennének alkalmasabbak erre a feladatra: tanult vagy tanulatlan nők, óvónők vagy parasztlányok? Beszélgetett a jelentkezőkkel s egy pszichológus professzort is megkérdezett. Végül kiválasztották az első öt SOS-anyát: vidékiek, mélyen vallásosak, de két lábbal a földön éltek. Értettek a házvezetéshez, s főleg szerették a gyermekeket; nem irtóztak attól, ha tele volt a ház.

Közben Ausztria másik végén, Burgenlandban, fél évvel előbb öt gyerek elveszítette édesapját, s öt nappal karácsony előtt anyjuk is kútba veszett. Ki segíthet rajtuk? Hová vigyék a kicsiket? A plébános homályosan emlékezett, hogy valahol Tirolban van egy Gyermekfalu, s nem nyugodott meg, amíg meg nem szerezte a telefonszámot. Gmeiner maga ment a gyermekekért, s karácsony este Imst egyik még vakolatlan házában remegő kézzel ennek az öt árvának gyújtotta meg a karácsonyi gyertyát a „mama”. A kiszűrődő fény láttára egyik-másik szomszéd könnyet törült ki szeméből, Gmeiner pedig megszólalt: „Gyertek, mi is megérdemeljük a karácsonyt, mert kis Betlehemet teremtettünk”.

Hamarosan megérkeztek a többiek, a volt plébániai csoport tagjai: lelkiileg sérült gyerekek, véresre vert fiúk, kihasznált leánykák... Jött Péter, az árva fiú, akitől egyetlen örökségét, szomszédoktól kapott ágját is elvették a felnőttek. Nem csoda, ha Gmeinerhez intézett első szavai így hangzottak: „Én már senkiben sem hiszek, belőlem nem lesz semmi”. Jött a 12 éves Klaus, aki az újságban olvasott az SOS-faluról, s kérte: „Vegyetek föl, mert odahaza kibírhatatlan az életem”. (Ozvegy édesapja ivásra adta a fejét.) Jött Mária, a menekült kislány, aki a háború végén veszítette el apját, édesanyját pedig hólavína temette el. 1951 nyarán már 45 kis lakója volt az SOS Gyermekfalunak!

A kis közösség vezetését Gmeiner vállalta magára. Határozottan és okosan igazgatta a falut. Rengeteget tanult ő is, a mamák is az első években. Igazi atyjuk lett a gyermekeknek. Karizmája volt, amellyel megnyitotta a szíveket, a szeretet terápiájával gyógyította a sebeket, bajokat, ferdeségeket. A mamákkal rendszeres beszélgetéseket folytatott, esténként pedig az adminisztrációs és jogi feladatok megoldására szentelte minden percét. Ekkor határozta el, hogy nem alapít családot: az ő családja az SOS Gyermekfalu, ez a formálódó közösség lesz. Érezte, hogy csak osztatlan szívvel tud megfelelni hivatásának. Evvel egyszersmind erősítő példát nyújtott a mamáknak is. Sokan kifogásolták, miért nem fiatal családokra bízta az otthonok nevelését, vezetését. Nem férj és feleség együttese teremtené meg ezeknek a gyermekeknek a családi környezetet? Gmeiner meg volt győződve a férfi, az apa fontosságáról, de az SOS-faluban mégis csak nőkre kívánta bízni a gyermekek közvetlen nevelését. A „nevelőszülők” közt gyakran feszültség támad; nem azonos mó-

don viszonyulnak a saját és a fogadott gyermekeikhez, ami súlyos sérüléseket idéz elő a gyermeki lélekben. A férj természetszerűen magának is kíván pár órát a feleségtől; az „idegen gyerek” hamar megérzi, hogy a mama mégsem csak őt szereti. Azt sem látta kivitelezhetőnek, hogyan szervezze meg a „házak” háztartását, ha egyeseknél a férfi is keres, másutt meg csak az SOS-vezetőség biztosítja a „családi kiadásokat”? Leginkább pedig arról volt meggyőződve, hogy minden gyermeknek — főképp az árva és lelkiileg sérültnek — mindenekelőtt anyára van szüksége: ennek a szeretete gyógyítja meg fájó szívüket, és sarjaszt új reményt s biztonságérzetet bennük. Mindennek a kiégésítőjeként azt kívánta, hogy az SOS Gyermekfaluk vezetése családos férfi kezében legyen: az jelképezze az apát.

1952-ben még pár házat építettek az imsti SOS-faluban, ezenfelül „község-házát”, óvodát, mosodát, varrodát, barkácsoló műhelyet és raktárat. Kicsi de igazi tiroli falu lett tíz házzal, ahol 16 mama lakott 90 gyerekkel és néhány „báccsival és nénivel”, akik a központi épületekben szorgoskodtak.

Az imsti SOS-falu sikerei új lendülettel töltötték el Gmeiner-t. Ez szükséges is volt, mert új SOS-falvak lebegtek lelki szemei előtt, s biztosítani akarta azok anyagi alapjait. Remek érzéssel a fővárosban, Bécsben kezdett toborozni újabb támogatókat, s az ország minden fontosabb újságjában közölt híreket a falu életéből. Az eredmény nem maradt el. Pár éven belül eszméje meghódította az egész világot. 1987 elején már több mint 200 SOS Gyermekfaluk, 140 SOS-ifjúsági ház és leány otthon (az SOS-falukból kinőtt serdülők számára), 260 egyéb ifjúsági intézmény (Mezőgazdasági Szakintézet, Gyógypedagógiai Intézet stb.) működött.

Még fontosabb azonban, hogy ezek („mamák” és „nevelők”) szívében gyújtotta meg az önzetlen szeretet lángját: szenteljék életüket a gyermekek, főleg az elhagyott gyermekek nevelésére.

Evek múltával egyre több nemzetközi kitüntetésben részesült. Díszdoktorrá avatták, érdemrendekkel tüntették ki, s mint korunk apostolát, ünnepelték. Örült, hogy elgondolása helyes volt, mert gyermekek ezrein segített.

Sikerében döntő szerepe volt személyiségének. Lelkesedését példaadás szavatolta. Meg tudta szeretetelni munkatársaival egyik legfőbb elvét: nem elég csak kötelességet teljesíteni; aki igazán szeret, az nem méricskél, mindenét adja! Ezért maradt Gmeiner is egész életén keresztül „bregenz-i hívő paraszt”, — ahogy mondogatni szokta. Az 1964-ben alapított „Nemzetközi SOS Gyermekfaluk” szervezettől kapott végül fizetést, hisz valamiből neki is élnie kell. De aki Innsbruckban, egyszerű lakásában meglátogatta, elcsodálkozott szerény életmódján. Naponta együtt imádkozta az SOS-falu mamáival és sokezer gyerekkel azt az imát, amelyet ő szerkesztett az első falu számára, s amelyet minden Isten-hívő, legyen az mohamedán, hindu, zsidó vagy keresztény, szívből zenghet: „Mennyei Atyánk! Neked ajánljuk közösségünk minden tagját, s lélekben egyesülve mindannyian kérünk: Óvj meg minket, s mutasd meg nekünk a helyes utat...” Nélkülözhetetlennek tartotta a vallásos nevelést; mély tisztelettel viseltetett minden vallással szemben. Ezért rendelte

el, hogy minden nép a saját vallásos hagyományában nevelje az ottani SOS-falvak gyermekeit.

Gmeinerert évek óta reuma gyötörte. 1986 tavaszán kórházba ment fájldalmi kezelésére. Amikor felnyitottak tarkóján egy daganatot, látták, hogy rák kerítette hatalmába szervezetét. Április 26-án húnyt el, s az imsti SOS-falu kápolnájába temették. Életét találón jellemzte a gyázmisén az innsbrucki püspök:

Amikor egy nagy s mégis egyszerű ember távozik az örök hazába, meg kell válogatni a szavakat, egyébként könnyen fellengzőssé válnak. Áll ez Hermann Gmeinerre. Az evangélium egyetlen mondata jól összefoglalja életét: „Odahívott egy kisgyereket, közéjük állította' (Mk 9,36). Amit Krisztus tett, hogy felrizza apostolai lelkiismeretét, jellemzi Hermann Gmeiner életművét is: Magához hívta a gyerekeket és közénk állította. A világ minden sarkából hívta őket: végzetes sorsokból és széthullott családok magárahagyottságából; a dél-amerikai szegénytelepekről, ázsiai harcterekről, Libanon elpusztított faluiból és Sri Lanka árvíztől sújtott tanyáiról. Hívta őket, mert szemében a gyermek csoda volt... Közénk állította: családi közösségbe, az anyai és testvéri szeretet közepébe, ... az emberi társadalom központjába... Mélyhitű és meggyőződéses katolikus volt, akit tiszteletudó türelem töltött el más felfogásokkal szemben. Mivel tudatában volt a vallásosság átfogó szerepének, puha kézzel állította a gyerekeket vallási közösségük központjába. A XX. század — talán kissé nagyhangúan — a gyermek századának nevezi magát, jól lehet nagyon sokban adósa marad a kicsinyeknek. Nem élünk olyan társadalomban, amely gyakran megtagadja jogukat az élethez, mielőtt még megszülettek volna? Nem élünk olyan társadalomban, amely minden jogot biztosít a könnyű válásra, de ügyvédet már nem a felnőttek között morzsolódó gyermekeknek? Nem élünk olyan társadalomban, amelyben a sokgyermekes családok a legalacsonyabb életszintre kényszerülnek, bár ők biztosítják jövőnket? ... Prófétai személyiség volt tehát Hermann Gmeiner, aki a gyereket közénk helyezte, nem azért, hogy csodáljuk vagy simogassuk, hanem hogy felrizza lelkiismeretünket. Mindannyiunknak szüksége volt Hermann Gmeiner magával ragadó tetteire, amint az apostolok sem nélkülözhatték Krisztus gesztusát, hogy megtanulják, mi a lényeg. S most Hermann Gmeiner hazatért az örökkévalóságba. Biztos vagyok, hogy a világ Ura a következő szavakkal fogadja: „Hermann, aki egy gyermeket az én nevemben befogad, az engem fogad be' " (III. 16—20. o.).

Könyörgés

Uram, kelte új életet Egyházadban, s kezd bennem!
Uram, gyarapítsd közösségedet, s kezd velem!
Uram, áraszd el békéddel az egész földet, s kezd nálam!
Uram, kelts új életet Egyházadban, s kezd bennem!